

Oorlog in Brugge

Deel 1

Sven Scheerens

Woord Vooraf

Het belang van de “oral history” en de “petite histoire” mag niet onderschat worden en zeker niet wanneer het thema's betreft zoals de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Voor de jongste generaties zijn ze vaak een ver-van-mijn-bed-show, terwijl juist zij zich moeten inzetten om deze mondelinge geschiedenissen neer te schrijven en te bewaren voor het nageslacht. Sven Scheerens nam dit initiatief en interviewde verschillende familieleden over hun ervaringen en de belevenissen van hun ouders in de jaren van oorlog, geweld en ontberingen.

Dit artikel gaat over het wedervaren van gewone mensen die in de Brugse regio woonden omstreeks de periode van de twintigste-eeuwse oorlogen.

Op aanvraag van de geïnterviewden en de weduwe van één van hen werden enkel de initialen vermeld en werd één naam vervangen door de letter X.

Inleiding

Op familiebijeenkomsten hoor je vaak opmerkingen als: “Mocht het oorlog zijn...”, of “Hopelijk komt er geen oorlog meer!”, of nog “Tijdens de oorlog zou het geen waar geweest zijn...” Ook komen dan vaak spontaan verhalen en anekdotes over die oorlogen naar boven. Vandaar mijn vraag: “Hoe heeft mijn familie die oorlogen overleefd en beleefd?”

Ik ben doelgericht mijn familieleden vragen gaan stellen over hun belevenissen en herinneringen aan die duistere perioden. Ik vond het boeiend na te gaan waar mijn familieleden tijdens die oorlogen verbleven, wat zij meemaakten en hoe die kleine geschiedenissen kaderen in het “grote geheel”. Ik steunde mij hoofdzakelijk op algemene historische werken die het gewenste thema behandelen. Daarin paste ik dan de verzamelde anekdotes in. Op militaire archieven heb ik mij niet gebaseerd, omdat ik er, na het aanhoren van al het anekdotisch materiaal, van uitging dat puur militaire gegevens het familieverhaal niet zouden dienen. Wel maakte ik gebruik van de familiearchieven om de vertelde anekdotes toch enigszins te staven en zo enkele passende illustraties te kunnen toevoegen aan dit werk.

Dit werk heb ik ingedeeld in twee grote blokken. De beide wereldoorlogen worden elk in een apart stuk behandeld, omdat er telkens een andere generatie in de schijnwerpers staat. Ik probeer het werk niet

alleen zo chronologisch mogelijk op te bouwen, maar ook volgens thema en behandelde persoon. Dit is echter niet altijd mogelijk, daar een zekere overlapping onvermijdelijk is. Ook hebben bepaalde personen ongeveer hetzelfde meegemaakt.

1. De Eerste Wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog werd in gang geschoten op 28 juni 1914 met de moordaanslag op Frans-Ferdinand, de kroonprins van Oostenrijk-Hongarije, en diens vrouw, te Sarajevo. De oorlog die er reeds lang dreigde aan te komen en waarvan de oorzaken reeds lange tijd duidelijk waren, barstte los. ⁽¹⁾

In het toenmalige Brugge lag men eigenlijk niet echt wakker van die moordaanslag, noch van de oorlogsdreiging. Een der belangrijkste Brugse kranten van die tijd, het Burgerwelzijn, verspilde aan het gehele gebeuren niet veel inkt. Het werd enkel vermeld in een klein, zakelijk verslag naast een bericht over een paardenkoopbeurs. In het nummer van 27 juli werd melding gemaakt van de naderende oorlog en het feit dat de klassen van 1910 tot en met 1912 gemobiliseerd zouden worden. ⁽²⁾ De klas van 1913, waartoe A.M. behoorde, was net bezig zijn dienst te vervullen. De klas van 1914 zou, zoals gebruikelijk, de 15de september opgeroepen worden. De reden waarom het de mensen koud liet, ligt misschien in het feit dat ze geloofden in de Belgische neutraliteit. Die neutraliteit was in de Frans-Duitse oorlog van 1870 niet geschonden en zou het nu ongetwijfeld, dankzij de garanten, ook wel weer redden. Niets was echter minder waar. We merken pas vanaf augustus een zekere interesse van de pers voor het onderwerp. Vanaf dat moment werd het vermeld en besproken in grote koppen op de voorpagina's.

Op 4 augustus was het zover; België was in de oorlog verwickeld geraakt. De in Brugge gestationeerde troepen, lansiers, kanonniers, mitrailleurseenheden en het vierde linieregiment, waarin A. M. diende, vertrokken naar de oorlog. Het Vierde Linieregiment maakte deel uit van de Vierde Gemengde Brigade, die op haar beurt deel uitmaakte van de Eerste Legerdivisie.

In wat volgt zal besproken worden wat A. M. beleefde en meemaakte samen met enkele anekdotes uit zijn tijd bij het vierde linieregiment.

Het eerste wapenfeit van dit regiment was de strijd bij Haelen die op 12 augustus 1914 begon. De slag bij Haelen kaderde in de bescherming van het bolwerk Antwerpen en het teruggetrokken leger tot aan de Gete. Deze vormde de linkerflank van het Belgisch leger. De Duitse bevelhebber, generaal von der Marwitz, had de opdracht gekregen een verkenning uit te voeren. Zo kwamen hij en zijn Tweede Cavaleriekorps bij Haelen terecht. Daar zou tussen beide legers een

1. Zie cursus professor Van Enno.

2. Schepens L, *Brugge bezet, het leven in een stad tijdens twee wereldoorlogen*, Tielt-Weesp, 1985, p. 24 tot 28.

bloedig treffen plaatsvinden. De slag bij Haelen leverde een Belgische overwinning op.

Deze overwinning is niet zo vanzelfsprekend, daar de Belgen tegenover een serieuze overmacht stonden. Het Belgische leger kon maar vier cavalerieregimenten inzetten, terwijl de Duitsers er over twaalf beschikten. Het Vierde Linie kwam samen met het Vierentwintigste Linie, na een mars van twintig kilometer in de brandende zon, de moegestreden kameraden aflossen en de slag van Haelen in hun voordeel beslissen. De slag bij Haelen staat ook bekend als de slag der zilveren helmen. Had de koning aan de Vlamingen niet gevraagd de slag der gulden sporen te herdenken? Ondanks deze overwinning kon het Belgische leger aan de druk van het Duitse leger niet weerstaan. De terugtocht naar Antwerpen en vervolgens naar de IJzer drong zich op.

Aan de IJzer werd de Eerste Legerdivisie, waar het regiment van A. M. deel van uitmaakte, geposteed in de omgeving van Diksmuide, aan het bruggenhoofd van Schoorbakke. ⁽³⁾ Wanneer we A. M.'s zonen, W. M. en X., vragen wat hun vader in de oorlog heeft gedaan, luidt het antwoord steevast: "Het vaderland in zakjes doen." Dit blijkt een kenmerkende uitspraak van vader A. te zijn geweest wanneer hij het over de oorlog had. Een dergelijke uitspraak is volgens sommigen kenmerkend voor de dapperheid van de niets ontziende Belgische soldaat. ⁽⁴⁾ Volgens de broers is deze uitspraak een bewijs van de a-militaire houding van hun vader. Die zandzakjes, ook wel vaderlandertjes genoemd, zijn uiteraard een typisch symbool voor de Eerste Wereldoorlog. Daar er in het IJzergebied niet kon worden gegraven omwille van het grondwater, legden onze soldaten loopgraven aan boven de grond met beton en zandzakjes. Zo bevatte een te Nieuwpoort aangelegde dam wel 25.000 kubieke meter grond vervat in één miljoen zakken. ⁽⁵⁾

We weten thans dat het leven aan de IJzer er een was van ontbering en afzien. Het was leven in het slijk, leven met de voeten in het water, leven tussen de ratten en muizen, leven met vlooien en luizen. In de zomer kwamen er dan nog eens vliegen en muggen bij. Alsof dit alles niet genoeg was, lag de Duitse vijand slechts enkele meters van onze soldaten verwijderd in een andere loopgraaf. Er heerste voedseltekort en voor drinkbaar water moest men tot 125 meter diep boren. Aan het begin van de IJzerslag zaten onze jongens opgezaald met die onpraktische blauwe uniformen, weliswaar mooi op parade, maar niet berekend op de ontberingen van een oorlog. Dit probleem werd pas in augustus 1915 opgelost met het invoeren van het kaki uniform en de typische Adrian helm met leeuwenkop. ⁽⁶⁾ Met al deze aspecten kreeg mijn overgrootvader ongetwijfeld ook te maken. Zo vertelt W. M. dat zijn vader A.M. zijn boterham niet mocht laten liggen of dat deze ver-

3. s.n., *Het guldenboek der Vuurkaart*, Brussel, 1939, p. XXXVI.

4. s.n., *Het guldenboek der Vuurkaart*, Brussel, 1939, p. XLVI. In dit boek, waar alle vuurkruisers in vermeld staan, staat ook A. M. vermeld, op p. 44.

5. *Ibidem*.

6. De Vos (L), *De eerste wereldoorlog*, Leuven, p 60 tot 62.

dwenen was. In geen tel waren de ratten er mee aan de haal. De boterham in een jaszak verbergen had al evenmin zin. De enige mogelijkheid om voedsel te bewaren, was het in je plunjezak te steken en deze aan een ijzerdraad, bevestigd in het plafond, te hangen. Beter nog was om boterhammen gewoon onmiddellijk op te eten.

Leven aan de IJzer betekende ook leven met de dood. Ieder ogenblik kon er een kogel of een granaat inslaan, kon er een vijandelijke aanval plaatsvinden. In deze ogenblikken is je enige vriend, zoals militairen dat nogal eens durven uit te drukken, je geweer. In de door ons geïnterviewde familie doet het verhaal de ronde dat mijn overgrootvader zijn geweer helemaal aan de andere kant van de loopgraaf ging plaatsen. Zijn kameraden zeiden hem dan ook: "A., en als den Duits nu eens komt!" Deze woorden lachte hij weg met het volgende antwoord: "Dien Duits zal wel zien dat ik niet gewapend ben en zal mij bijgevolg niet neerschieten." Ondanks alle kommer en kwel was de sector rond de IJzer tamelijk rustig. Wanneer onze soldaten geen patrouille liepen, bezetten zij hun sector, probeerden te verhinderen dat de vijand te dicht in de buurt kwam en verdreven hem desnoods uit hun loopgraven. Uit verveling deden ze wel eens spelletjes. Soms werd zelfs de vijand bij die spelletjes betrokken: "De Belgen hadden molentjes gemaakt die ze op stokken boven de loopgraaf uit hielden opdat de Duitsers er op zouden schieten. Indien deze misten wuifden ze even met het molentje. Aan Duitse zijde gebeurde net hetzelfde. Na een tijdje werd de Duitse eerste linie afgelost en kwamen er nieuwe Duitse troepen. Deze kenden het loopgraafspelletje niet. A. M. waarschuwde zijn kameraden ermee te stoppen. Zijn kameraad wilde echter niet luisteren. Omdat de Duitsers niet meer schoten op zijn molentje, stak hij zijn hoofd boven de loopgraaf. Een gewerschot weerklonk en voor hem was het spelen gedaan.

De volgende anekdote is ook illustratief voor de sfeer aan het front. A. M. had op de omslag van een stuk chocolade zijn thuisadres te Brugge geschreven en het tot in de loopgraaf van de vijand geworpen. De chocolade werd thuis gebracht. Op het eerste gezicht lijkt dit verhaal absurd en ongeloofwaardig. Maar indien waar gebeurd ligt de verklaring misschien in het feit dat toentertijd "de jongens aan de overkant" uit Beieren afkomstig waren, het vaderland van onze toenmalige koningin. Daar deze militairen veel respect hadden voor onze koningin, hebben zij dat stuk chocola, onaangeroerd, thuis bij zijn vrouw, afgeleverd.

Na de IJzer kwam het bevrijdingsoffensief met het Vlaanderen-offensief. Het hoofddoel van deze operatie was het land tussen de kust en de Leie vrij te maken. Ook hier deed het Vierde Linie aan mee. Tot september 1918 had het Belgische leger aan geen enkel geallieerd

offensief deelgenomen. Koning Albert I, de opperbevelhebber, had zijn leger tot dan toe altijd buiten de grote offensieven weten te houden. Dit blijkt achteraf gezien een goede keus te zijn geweest. Wanneer we de verspillende geallieerde offensieven aan de Marne, de Somme en bij Verdun bekijken, was er bij een eventueel Belgische deelname van ons leger niet veel meer overgeschoten. De koning oordeelde dat daar waar de bevrijding van het grondgebied in zicht kwam, de deelname van het Belgische leger gerechtvaardigd en zelfs noodzakelijk was. (7) Meteen was ook de eis van het Belgische leger ingewilligd, namelijk deelnemen aan de beslissende operaties die een einde zouden maken aan de bezetting van België. (8) Koning Albert I aanvaardde het bevel over de Legergroep Vlaanderen, bestaande uit het Belgische Leger, het Tweede Britse leger en twee Franse legerkorpsen. De objectieven van Legergroep Vlaanderen waren de heuvel van Merckem, het bos van Houthulst, de kam van Gheluveld en de kam van Zandvoorde. Na de verovering van de Vlaamse heuvelrug moest men zo vlug mogelijk doorstoten naar Brugge om de verbinding met de kust voor de Duitsers af te snijden.

De verovering van het bos van Houthulst werd toevertrouwd aan het vierde, vierentwintigste en drieëntwintigste linie. Dit was op het eerste gezicht een eerder onmogelijke opdracht. Tegen datzelfde dodelijke en onneembaar geachte bos van Houthulst was de Frans-Britse operatie van oktober 1917 al te pletter gelopen. Het strijdtonaal was onherkenbaar verwoest door de bombardementen van 1917 en 1918. Het bos was herschapen in een chaos van verminkte, ontwortelde bomen. Dit alles werd aangevuld met onontwarbare ijzerdraadnetten, verborgen hinderlagen, ondergelopen granaatkuilen, gecamoufleerde granaatwerpers en verraderlijke mitrailleursnesten die onze jongens zo weg maaiden. Onze infanteristen bestormden in het halfduister onder een striemende regen de vijandelijke stellingen.

De verovering van het bos van Houthulst dwong het respect van de geallieerden af. De legende wil dat het Franse opperbevel, toen het op 28 september 1918 vernam dat het vervloekte bos in onze handen was, tot driemaal toe om bevestiging vroeg.

Voor zijn aandeel in de krijgsverrichtingen, uitgevoerd tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd aan A. M. de Vuurkaart verleend. Deze onderscheiding werd toegekend aan Belgische militairen die dienden tussen 4 augustus 1914 en 11 november 1918. Zij moesten ten minste twaalf maanden effectieve frontdienst achter de rug hebben, al dan niet onderbroken. Later werden aan alle militairen die van 4 augustus tot 31 oktober 1914 of van 28 september tot 11 november 1918 alle krijgsverrichtingen van hun eenheid hadden meegemaakt en in totaal negen maanden frontdienst hadden geklopt, eveneens de Vuurkaart

7. Centrum voor historische documentatie van de krijgsmacht, *Geschiedenis van het Belgisch leger van 1830 tot heden, deel 1*, Doornik, 1982, p. 358.

8. *Ibidem*.

verleend. De krijgsgevangenen die aan de vijand ontsnapten en naar het front terugkeerden en de militairen die verwondingen of gasvergiftigingen opliepen en hierdoor arbeidsongeschikt werden, konden ook de Vuurkaart bekomen.

Uit de Vuurkaart van A. M. leren we op dat hij twee kwetsuren heeft opgelopen.

Bij het oplopen van zijn eerste verwonding werd hij naar het militair hospitaal in Engeland afgevoerd. Toen hij na zijn herstel naar het front aan de IJzer terug moest, "viel" hij van zijn stoel. De wond scheurde terug open en vader A. kon zijn verblijf in Engeland verlenen. Of dit nu een ongelukje was of niet, laat ik in het midden. In elk geval kon hij zijn terugkeer naar de "hel" van de IJzer nog even uitstellen. In Engeland genoten de Belgische militairen een groot ontzag en respect. Dit hadden ze afgedwongen dankzij hun moedig verweer tegen de Duitse vijand. De oorlogsmeters, Engelse dames die de jongens tijdens hun verblijf in Engeland kwamen bezoeken en vertroetelen, hadden nogal een boontje voor onze soldaten. Ook het medisch personeel had veel ontzag voor de verdedigers van het kleine België. Om al die mensen, die zo goed voor hen zorgden, te bedanken besloot A. M., samen met enkele kameraden, om voor ze te koken. Dit was tevens een uitstekende gelegenheid om de Engelsen te laten kennismaken met de Vlaamse keuken. De Engelsen kregen tomatensoep en frieten voorgeschoteld.

Verder merken we ook nog op dat hij zes frontstrepen heeft behaald. Die frontstrepen werden verleend a rato van het aantal verrichte frontdagen. Er konden maximaal acht frontstrepen worden behaald. Aan die frontstrepen was ook een frontstrepenrente verbonden.

A. M. heeft ook eens een straf opgelopen, wegens het tegenspreken van een officier. Terwijl hij zijn straf uitdeed, vermoedelijk een corvee, stond hij op een bepaald ogenblik een tas soep te drinken in het deurgat van de keuken. Vandaar zag hij zijn kameraden oefeningen doen. Ze kropen en ploeterden in het slijk, onder prikkeldraad en dergelijke meer. Hij vroeg zich dan ook af wie er nu eigenlijk gestraft was.

A. M. werd vereremerkt met de volgende eretekens: Oorlogskruis met palm, de Zegemedaille en de Herinneringsmedaille 1914-1918, Ridder in de Kroonorde met zwaarden, Ridder in de Leopold II orde met zwaarden en het IJzerkruis. Aangezien hij de Vuurkaart bezat, kwam hij ook in aanmerking voor het Vuurkruis. Deze medaille heeft hij echter nooit aangevraagd.

Hier beëindigen we het hoofdstuk over A. M. We laten echter de Eerste Wereldoorlog niet achter ons maar volgen nu A. B. gedurende deze periode. A. B. was soldaat bij het Derde Jagers te voet, een onder-

<p>CARTE DU FEU VUURKAART 1914-1918</p> <p>déclaré à afgeleverd aan Arthur Soldat.</p> <p>né à Brugge le den geboren op den</p> <p>a servi pendant la campagne 1914-1918, heeft tijdens den veldtocht 1914-1918 da gedienst oon</p> <p>4-8-14 tot 26-10-14 - 4e Ligne. 20-2-15 > 30-3-15 > * 16-5-15 > 3-8-18 > * 1-9-18 > 31-10-18 > *</p>	 <p>N° d'ordre Volgnummer</p> <p>Signature du titulaire : Handteekening van den houder :</p> <p>Le Ministre de la Défense Nationale, De Minister van Landverdediging. P. O. - B. B.</p> <p>Pour le Capitaine A. De Barne, Voor de Oberste-DIJKZED. Signé : Capitaine Totré.</p>	<p>Nombre de chevrons de front : Zes. Getal frontstrepen :</p> <p>Blessures : Twee. Kwetsuren : Twee.</p> <p>Distinctions honorifiques de guerre : Bervolte oorlogsonderscheidingen :</p> <p>Oorlogskruis met palm. Zegemedaille. Herinneringsmedaille 1914-1918.</p>
---	--	--

Vuurkaart van A. M.

deel van de Zeventiende Gemengde Brigade, die op haar beurt deel uitmaakte van de Vijfde Legerdivisie. Hij trok de oorlog in als oorlogsvrijwilliger.

Het uitbreken van de oorlog in 1914 wakkerde bij velen de vaderlandsliefde aan. Bij de plaatscommandanten, regimentsstaven en depots stroomden de vrijwilligers toe. De meeste kandidaten waren tussen de vijftien en de vijfenzestig jaar oud. Volgens de wet moest men ten minste zestien jaar oud zijn om dienst te nemen. Het enthousiasme van sommigen moest dus wel getemperd worden. Onder die vrijwilligers kon men drie categorieën onderscheiden. De grootste groep waren zij die uit vaderlandsliefde onmiddellijk dienst wilden nemen. De tweede groep waren zij die vrijwillig dienst namen om in het leger een beter baantje te krijgen. De laatste groep bestond uit ongewenste individuen. Het in groten getale toestromen van vrijwilligers zorgde voor problemen met de uitrusting. Zo waren er bijvoorbeeld niet genoeg ransels in de magazijnen voorradig, zodat men de troepen linnen zakken meegaf. Deze waren echter niet waterdicht, wat vooral aan de IJzer voor problemen zou zorgen. Ook qua uniform moesten de vrijwilligers zich zien te redden met wat er nog in de magazijnen voorhanden was. Er werden in totaal 32.000 vrijwilligers ingelijfd. Eerst werden vrijwilligersregimenten gevormd die per drie een brigade vormden. Halverwege oktober werden die regimenten ontbonden. 5000 manschappen werden bij de reeds bestaande regimenten ingedeeld. De anderen werden in speciale eenheden ondergebracht om hun militaire opleiding te voltooien. (9)

A. B. bood zich als oorlogsvrijwilliger aan op aanraden van vrienden en kennissen. Het gerucht deed namelijk de ronde dat zijn lichterling ook onder de wapens geroepen zou worden. Er werd hem toegelust dat wanneer hij zich als vrijwilliger zou laten inlijven in plaats van als dienstplichtige, hij een betere job zou krijgen. Mijn overgrootvader

9. Centrum voor historische documentatie van de krijgsmacht, *Geschiedenis van het Belgisch leger van 1830 tot heden, deel 1*, Doornik, 1982, p. 370 tot 372.

volgde deze raad op en meldde zich aan. Toen echter puntje bij paaltje kwam werd zijn lichter niet opgeroepen! Daar stond A. B. dan in zijn militaire plunje. Toch trok hij, zoals anderen, vrolijk naar de oorlog. Het zou toch niet lang duren. Het was net een grote picknick, een kamp voor boy scouts, maar dan veel spannender. Aan het front bleken deze romantische ideeën niet te stroken met de werkelijkheid. Vele soldaten hadden nu maar één doel meer, zo snel mogelijk van het front wegraken. Deze gedachte koesterde A. B. ook, want van een gemakkelijk baantje was er ook niets in huis gekomen. De legerleiding was van oordeel dat de vrijwilligers gekomen waren om te vechten en die kans zou hen ruimschoots geboden worden.

Om van het front weg te geraken, deed hij alsof hij doof was. Met een dove soldaat kan men aan het front immers niets beginnen. Hij werd dan ook naar het hospitaal, achter het front, gestuurd om zijn gehoor te controleren. In het hospitaal echter konden de artsen bij mijn overgrootvader geen gehoorstoornissen vinden en hij werd dan ook naar zijn compagnie teruggestuurd. Daar bleef hij doorgaan met doofheid te simuleren tot wanhoop van zijn kameraden en superieuren. Zo vertelt W. M. de volgende anekdote. Op een bepaalde dag liep A. B. op de tramsporen. De tram kwam achter hem aangereden en belde uit alle macht om hem duidelijk te maken dat hij van de sporen af moest. Aangezien mijn overgrootvader "doof" was, hoorde hij deze signalen niet. Dit bleef duren tot dat een kameraad hem daar kwam weghalen. Hij werd terug naar het hospitaal gestuurd om zijn gehoor te laten testen. Dankzij de overtuigende acteeprestaties kon men in de compagnie niet begrijpen dat er met zijn gehoor niets aan de hand was. Zo won A. B. telkens weer enkele dagen.

Ondanks deze huichelarijen heeft A. B. frontdienst verricht. Hij kwam halverwege oktober het Derde Jagers te voet versterken. De eerste slag die hij met het Derde meemaakte, was vermoedelijk de hevige gevechten rond Vlad slo, op de rechteroever van de IJzer. Vlad slo werd door de Vijfde Legerdivisie samen met de Franse mariniers veroverd, maar de bevelhebber, luitenant-generaal Scheere, trok hen terug, omdat het Franse offensief, rechts van onze troepen, was stopgezet. Samen met het Derde Jagers te voet diende A. B. tijdens de slag aan de IJzer in de volgende sectoren: Diksmuide, Pervijze, Boezinge, het huis van den Veerman, Merkem en Nieuwpoort. Tijdens die slag aan de IJzer onderscheidde het Derde Jagers te voet zich bij de verovering en later de verdediging van het bruggenhoofd op de oostelijke oever van de IJzer.

De ontberingen die we beschreven hebben in het relaas over A. M. zijn ook waar voor A. B.

Met het bevrijdingsoffensief veroverde A. B. met het Derde Jagers te voet de gemeente Moorslede en het kasteel van Koekuthoek. Bij de

tweede fase van dit offensief werd het regiment opgesteld op de linkervleugel, waar het met geweld de sterk verdedigde stelling van het afleidingskanaal veroverde en de Duitsers achteruit dreef. De Duitse strijdkrachten verschansten zich te Kluizen, maar ook daar werden zij door onze jongens verdreven. Dan trokken ze zich terug achter het kanaal Gent-Terneuzen en verijdelen dankzij hardnekkige weerstand, tot aan de wapenstilstand, alle pogingen van het regiment om de vaart over te steken.

Oorlog in Brugge

Deel 2

Sven Scheerens

A. B. werd vereremerkt met de volgende decoraties: Oorlogskruis met Palm, Zegemedaille, Herinneringsmedaille van 1914-1918, het Gedenkteken der Zegepraal, Ridder in de Leopold II orde met Zwaarden, Medaille van Strijder-Vrijwilliger 1914-1918, Militair Ereteken 2de klas.

Hierna volgen de aan A. B. verleende militaire brevetten.

Het 3^e Jagers aan zijne helden.

Een andere telg van dezelfde familie, A. S., woonde samen met zijn vrouw M. de B. en hun zoon L. S. te Koolkerke. Daar was het Eerste Marine-Feldjagdstaffel van het Marinekorps Flandern ondergebracht. Koolkerke was toen ook, qua oppervlakte, geen grote gemeente. Zij moeten dus zeker en vast in contact gekomen zijn met het vliegveld en de piloten. Het kasteel Ten Bergen, eigendom van de familie van Caloen, diende als verblijfplaats voor de piloten. Dat Koolkerke als locatie voor een vliegveld werd gekozen, is zeker niet toevallig. Het lag op enkele honderden meters van het kanaal Brugge-Zeebrugge en nog dicht genoeg bij de Brugse achterhaven. Het doel van die luchtmachtbasis was dan ook de havens Brugge en Zeebrugge in geval van nood te kunnen beschermen en eventuele verkenningsvliegtuigen van de geallieerden te onderscheppen.

De haven van Brugge werd ingericht als een van de belangrijkste operatiebases voor de Duitse onderzeeboten. Die onderzeeboten vormden voor de geallieerden de grootste bedreiging. Bovendien stonden ze er machteloos tegenover. De geallieerden waren die U-boten dan ook liever kwijt dan rijk, terwijl ze voor de Duitsers van het allergrootste belang waren. Iets van dergelijk strategisch belang moet dan ook zo goed mogelijk worden verdedigd. Naast haar rol als verdedigingsbasis voor de oorlogshaven Brugge werd het vliegveld te Koolkerke ook gebruikt als tussenlanding- en tankplaats voor Kagohl III,⁽¹⁾ een van de strategische bommenwerpersmaldelen (Kampfgeschwader) ingezet voor de bombardementen op Engeland.⁽²⁾

Ook te Oostkamp, waar H. V. samen met zijn vrouw S. C. en hun zoon O. V. woonden, waren er vijf vliegvelden aangelegd, namelijk De Daele, Caleshoek, Lodi, Zwartegat en Arents. Elk vliegveld had zijn eigen specifieke functie. Zo diende De Daele voor jachtvliegtuigen, het Zwartegat was uitgerust met verkenners en Arents beschikte over bommenwerpers. Het vliegveld Caleshoek werd nooit gebruikt en zelfs nooit helemaal afgewerkt. Voor de bevolking was het vliegtuig iets totaal nieuws. Bij de aankomst van het eerste toestel stroomde de bevolking naar buiten. Ze hadden nog nooit een vliegtuig van dichtbij gezien. Veel kans om er een te zien te krijgen, kregen ze ook niet, omdat de Duitsers de bevolking op een afstand hielden.⁽³⁾

Op 11 november 1918 om 11 uur werd een einde gemaakt aan de Eerste Wereldoorlog. Uit deze vier jaar durende patstelling kwamen de geallieerden als overwinnaars naar voor. Het verdrag van Versailles bepaalde dat de agressor zware herstelbetalingen moest doen. Op 30 november 1918 rukten onze troepen Duitsland binnen. Het Rijnland werd in vier bezettingsgebieden verdeeld, een Belgische, een Britse, een Franse en een Amerikaanse. Luitenant-generaal Michel nam als eerste het commando van de Belgische sector op zich.⁽⁴⁾ Aangezien onze gewezen vijand niet aan de herstelbetalingen voldeed, trokken

1. s.n. *German Army Handbook, april 1918*, London, 1977, p. 108.

2. Ryheul J., *Marinekorps Flandern 1914-1918*, Aartrijke, 1996, p. 140.

3. Claeys G., *Oostkamp onder de oorlog 1914-1918*, onuitgegeven document, p.102 tot 105.

4. Red Van Onsem R., *Geschiedenis van het Belgisch leger, deel 1*, Doornik, 1982, p. 367 tot 369.

wij op 8 maart 1921, in overleg met onze geallieerden, de Fransen, de Rijn over en bezetten er een bruggenhoofd in Duisberg en een in Düsseldorf. In 1923 namen wij nog de Kreise Julich en Schleiden van de Fransen over. Het Belgische leger bezette dan het gehele Bezirk Aachen, met uitzondering van de Kreis Düren. Het hoofdkwartier van onze troepen was te Aachen gevestigd.

De bezetting van Duitsland zou vijftien jaar duren. Om beurt dienden Belgische eenheden de bezetting in Duitsland te verzekeren. De bezetting werd georganiseerd met een beurtensysteem met eenheden van drie infanteriedivisies. Later werd dat teruggebracht tot twee divisies en nog later tot slechts één. De Duitse bevolking kon de nederlaag maar moeilijk verkroppen en was dan ook niet erg opgezet met de geallieerde troepen in hun land. Zo leden onze soldaten onder heel wat uiting van slechte wil, aanslagen en sabotage. (5)

O. V. moest zijn legerdienst vervullen in het bezette Duitsland. Als werknemer bij de spoorwegen werd hij ingedeeld bij het spoorwegregiment. In Duitsland moest hij helemaal op zijn eentje het dorp Krefelt bezetten. Daartoe had hij een geweer bij zich, maar helemaal geen kogels. O. V. had drie adressen gekregen waar hij om onderdak kon vragen. Hij kon kiezen tussen de koster, een handelaar of de notaris. Hij koos voor de notaris. Deze probeerde hem wandelen te sturen. Na heel wat aandringen en argumenteren mocht hij uiteindelijk toch binnen. De notaris gaf zich echter nog niet helemaal gewonnen en O. V. werd logies aangeboden in het waskot. "Daar zat ik dan", vertelde hij dikwijls. De kinderen van de notaris waren wel een beetje nieuwsgierig. Wie was die vreemde man in uniform en wat kwam die hier doen? Al vlug begon O. V. met die kinderen te spelen, het ijs raakte gebroken en hij werd als gast in het gezin opgenomen. Na zijn diensttijd in Duitsland is hij bevriend gebleven met deze mensen. Ook leerde O. V. tijdens zijn verblijf in Duitsland voldoende Duits, wat hem later nog van pas zou komen.

Tot zover het relaas van het militaire wedervaren van deze familie in de Eerste Wereldoorlog. Maar hoe zat het in het bezette deel van België en vooral hoe kwamen de vrouwelijke familieleden die oorlog door?

Wanneer we vragen naar wat hun moeders en grootmoeders deden gedurende de Eerste Wereldoorlog krijgen we maar weinig informatie. Om toch een beeld van het dagdagelijkse leven in bezet gebied te schetsen, geven we hier een korte beschouwing van wat algemeen bekend is.

Eerst en vooral was er de angst. Zouden ze hun echtgenoten en/of zonen nog terugzien? Wat zou er met hen gebeuren? In dit kader verhaalt W. M. dat zijn moeder, M. G. op dat ogenblik in verwachting was

5. Red. Massart A., *Geschiedenis van het Belgisch leger, deel 2*, Doornik, 1988, p. 21, 30 tot 34.

van haar eerste kind. Zou haar man terugkomen? Naast de angst zat men met het probleem van het overleven. Wie zou er voor zorgen dat er brood op tafel kwam, terwijl de kostwinner aan het front zat? Zo vertelde An. B. dat haar moeder, L. R. ging spellenwerken⁽⁶⁾ om een "centje" bij te verdienen. Men kampte ook met een voedselprobleem, omdat de Duitsers vrijwel alles opeisten. Er mocht ook niets meer vrij verkocht of aangekocht worden, alles moest met toestemming van de Kommandantur gebeuren. Om de noden van de bevolking te lenigen, werden er verschillende comités opgericht. Er waren nationale, provinciale en stedelijke comités, die elk andere producten aanboden. H. V. was lid van het voedingscomité te Oostkamp, zo vertelt haar dochter, G. V. De rantsoenen werden wekelijks vastgelegd in functie van de voorhanden zijnde voorraad. Dit leidde tot bijkomende spanningen, wrevel en angst onder de bevolking.

De mensen wisten niet wat ze zouden kunnen aankopen en hoeveel. Zouden ze rondkomen met de hun toegestane rantsoenen? De stedelijke overheid van Brugge kocht de nodige hoeveelheid voedsel bij de plaatselijke landbouwers aan. Dit geschiedde natuurlijk tegen de officiële prijs. Dat de boeren hiermee niet gelukkig waren, laat zich raden. Ze probeerden dan ook hun producten op een andere manier voor een hogere prijs af te zetten. Op de zwarte markt en in de sluikhandel konden ze veel meer krijgen voor hun waren. Om deze en velerlei andere redenen liep de bevoorrading over de gehele lijn goed mis. Om de bedeling zo gelijk mogelijk te verzekeren, werd er gerantsoeneerd. De rantsoeneringkaarten konden worden geruild tegen aardappelen, brood, kolen, enzovoort. Daar dit gebrekkig georganiseerd was, werd er vaak gefraudeerd. De enige afdoende remedie tegen die fraude was de kaarten af en toe vervallen te verklaren. De ons welbekende beelden van lange rijen voor een winkel wachtende vrouwen in de hoop het nodige voedsel te kunnen bemachtigen, zullen ook toen alledaags zijn geweest

6. Spellenwerken of kantwerken.

Oorlog in Brugge

Deel 3

Sven Scheerens

Naast het voedselprobleem, werd de bevolking geplaagd door het opeisen van allerlei zaken. Alles wat de Duitse oorlogsinspanning kon dienen, van voedsel tot hout, van wijn tot koper, moest aangegeven worden, zodat het later opgeëist kon worden. ⁽¹⁾ Zo vertelde G. V.: "Bij de bezetting kwamen de Duitsers aan mijn grootouders vragen of ze een fiets hadden. "Haben sie ein Rad?". Hun antwoord: "Ratten! Men wiender ier gin ratten!" Dit schetst ook nog eens het taalprobleem waarmee onze mensen geconfronteerd werden.

De bewegingsvrijheid van de inwoners werd zwaar beknot. Zo moesten ze voor alles en nog wat een pas hebben. Dit verschilde nogal naargelang men in Marine-, Operations-, of etappegebied woonde. O. V. en zijn broer, J. V., allebei wonende te Oostkamp, moesten dagelijks te voet van Oostkamp naar het Brugse Koninklijk Atheneum. De broers vertrokken 's morgens heel vroeg en kwamen 's avonds heel laat thuis. Als ze geluk hadden, konden ze in Steenbrugge op de elektrische tram naar Brugge stappen. Soms mochten ze ook meerijden met een Duitse Rode Kruiswagen. De wekelijkse mars naar Brugge werd de zondag aangevuld met eentje naar Beernem om er het wekelijkse paspoort te gaan afhalen. Later besliste de Kommandantur een pas te bedelen die geldig was voor één maand. In het begin moest iedere student zich persoonlijk zijn pas afhalen. Later mocht één student de passen afhalen voor de gehele groep. ⁽²⁾

Dit was echter nog niet alles. Kleding en schoeisel waren gedurende de oorlog zeer dure producten. Iedereen in het dorp liep dan ook op klompen. De studenten die naar Brugge gingen, moesten er een beetje beter bijlopen. Daarom droegen ze leren schoenen met een houten zool, "galosschen" genaamd. Dit verhoogde het draagcomfort en de soepelheid echter niet. ⁽³⁾

2. De Tweede Wereldoorlog

De Tweede Wereldoorlog kwam net zoals de Eerste niet uit de lucht vallen. Hij was eveneens het resultaat van een jarenlange evolutie. De Belgische buitenlandse politiek was er een van grote schommelingen. In 1936 bliezen we het militair akkoord met Frankrijk op. Na eerst een eigen koers te hebben gevaren zocht de Belgische regering naderhand toenadering tot de Oslolanden. Ook wat de mobilisatie betreft volgden we een onzekere koers. In 1938 brachten we het leger op ver-

1. Schepens (L), *Brugge Bezet. Het leven in een stad tijdens 2 wereldoorlogen*, Tielt/Weesp, 1985, p. 65 tot 85.

2. Claeys (G) *Oostkamp onder de oorlog 1914-1918*, onuitgegeven uitgave, p. 67 tot 69 en 124.

3. *Ibidem*.

De "Schein"

Endesunterzeichnete, Gymnasialdirektor zu Brügge, erklärt dass
Vermersch Oscar, 16 Jahre alt, wohnhaft zu *Oostcamp*,
 eine Zeit Schüler des hierigen Staatsgymnasiums ist.

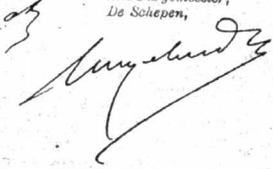
Koninklyk Atheneum.
 BRUGGE

Wie
 Gymnasialdirektor.

Brügge den 12 December 1916

*Warten auf Verleihung van bovenstaande
 insulleen. Verantwoordelijkheid ge-
 steud door*

Brügge, den 16 Dec. 1916
 Voor den Burgemeester,
 De Schepen,

~~400-513~~

PERSONALAUSWEIS. — EENZELVIGHEIDSBEWIJS.

1. Name: *Vermersch Oscar* Staatsangehörigkeit: *Belg*
Nam Nationaliteit

2. Eigenhändige Unterschrift: *Vermersch*
Eigenhändige handteekening

3. Wohnort: *OOSTCAMP* Wohnung: *Statu* Kreis: *D, 36*
Woonplaats Woning

Seit: *30.3.1900*
sedert

4. Gehoren an (Datum): *30.3.1900*
Geboren den (dagteekening)

Alter: *17 jaren*
ouderdom

Wo? *Oostcamp*
waar

5. Grösse: *1 m 52* cm.
Grötte

6. Beruf: *Student*
Beroep

7. Beschleunigung zweier Zeugen:
Bevestiging van twee getuigen

8. Verantwortlichkeitsklärung des Ausstellenden durch Unterschrift mit Ausstellungs-ort und Datum.
Verklaring der verantwoordelijkheid van den uitvaardigden der onderteekening met woonplaats en datum van de uitvaardiging.

OOSTCAMP den 3-9-1917

O. Vermersch

OP. 4.

Bürgermeister.

Geachtelijke opmerking op de rugzijde.

De identiteitskaart van O. V.

sterkte vredesvoet. Na Munchen werd deze maatregel geannuleerd. In september 1939 werd er dan weer in vier fasen gemobiliseerd. In de meidagen van 1940 was ons land nog niet echt klaar voor de strijd. We werden dan ook opnieuw voor vier jaar bezet.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog moest er eveneens worden gerantsoeneerd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was dit nogal gebrekkig georganiseerd en liep het vaak uit de hand. Men had zijn les geleerd en het nu beter aangepakt. Bij het uitbreken van de oorlog op 3 september 1939 richtte men in België een ministerie op voor ravitailering en opslorping der werklozen. De praktische organisatie van het rantsoeneren werd toevertrouwd aan het gemeentebestuur. De gemeente stond onder rechtstreekse controle van het departement. Het departement moest waken over de bevoorrading van de kleinhandelaars en zorgen voor het uitdelen van de voor de bevolking zo noodzakelijke rantsoeneringzegels. Zonder deze zegels konden de mensen onmogelijk aan de gerantsoeneerde producten geraken. De bedeling werd weliswaar beter georganiseerd dan in de Eerste Wereldoorlog, maar toch kwamen er spoedig problemen. Vanaf de zomer van 1940 werden boter, vlees, aardappelen en fruit onvindbaar. Voor de rantsoenering was men hoofdzakelijk afhankelijk van de eigen productie. Deze werd waar nodig aangevuld met ingevoerde producten uit Duitsland of uit de door Duitsland veroverde gebieden. Invoer uit andere landen was uiteraard niet mogelijk. Toch kon men lang niet altijd de voorgeschreven hoeveelheden bereiken. ⁽⁴⁾

J. S. vertelde me dat hij samen met zijn vader, L. S., bij een boer gingen werken. Hun loon bestond uit een hoeveelheid tarwe. Ze lieten ze malen bij de molenaar van Koolkerke. Thuis werd er dan brood van gebakken.

Dat men geen brood te veel had kan An. B. bevestigen. Ze vertelde dat ze geregeld naar de mess van de Duitse soldaten, het Soldatenheim in de Steenstraat, ging om het brood dat de Duitsers te veel hadden op te halen.

Ook gingen W. M. en An. B. geregeld kijken of er geen nieuwe treinladingen aardappelen of kolen aangekomen waren. Zo ja, dan bleven zij tot de trein vertrokken was en raapten dan de van de wagons afgevallen kolen en aardappelen op. Zo konden zij het karige rantsoen toch een beetje aanvullen.

J. S. en zijn vader, L. S. werkten vooral tijdens in het oogstseizoen op de boerderij. Dan viel er iets te rapen. Zij deden het immers ook niet voor hun plezier. Na het maaien moesten vader en zoon de tarwe in schoven bijeenbinden en te drogen zetten. Daarna moesten ze helpen met het binnenhalen ervan. Om niets verloren te laten gaan, harkte de boer op het veld de restjes bijeen. Af en toe gebeurde het dat er nog iets bleef liggen. Die restjes ging J. S. dan oprapen voor zichzelf. Zo

4. Schepens (L), *Brugge bezet. Het leven in een stad tijdens twee wereldoorlogen*, Tielt/weesp, 1985, p. 89 tot 95.

hadden wij ook nog een extraatje, vertelt hij. De boer voor wie hij werkte, beschikte over een grote boomgaard. Er stonden peren- en appelbomen in. Op een dag wandelde een man voorbij en zag op de grond enkele rottende peren liggen. Hij vroeg aan J. S. of hij enkele van die rottende peren mocht hebben om zijn honger te stillen. J. S. gaf hem er enkele tot groot ongenoegen van de boer, want die peren hadden kunnen dienen als varkensvoer. De boeren waren bijgevolg niet erg geliefd...

Als de nood het hoogst is, is de redding nabij. In de winter van 1942-1943 was de haring nabij. Een haringbank had zich gevestigd op de voedselrijke bodem ter hoogte van Nieuwpoort. Dit betekende dat er 25 miljoen kilogram vis te wachten lag op de Belgische bevolking. Men kan hier gerust met een boutade stellen dat de haring veel Belgen het leven heeft gered. ⁽⁵⁾ Door het eten van zoveel haring tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg J. S. een afkeer van deze vis, zodat hij tot op de dag van vandaag nog altijd geen haring kan zien of ruiken, laat staan eten.

5. Schepens (L), *Brugge bezet, Het leven in een stad tijdens twee wereldoorlogen*, Tielt/weesp, 1985, p. 89 tot 95.

Oorlog in Brugge

Deel 4

Sven Scheerens

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er veel minder opgeëist dan tijdens de Eerste, omdat de Duitsers er van uitgingen dat België in zijn eigen behoeften moest kunnen voorzien. De voedselproductie was bovendien al onvoldoende en moest aangevuld worden met bevoorrading vanuit Duitsland. Opvorderingen hadden dus weinig zin. Het enige wat de Duitsers tijdens WO II opeisten, was de factor arbeid. Die gewijzigde houding kunnen we ook voor een stuk verklaren door het feit dat België, anders dan in WO I, niet in de frontzone lag. ⁽¹⁾ Bezetting door een vreemde mogendheid impliceert een bevolkingsaanwas met soldaten. Die soldaten moesten worden ondergebracht. Iedere burger die over een redelijke of ruime woning beschikte, werd geconfronteerd met het fenomeen van de inkwartiering. Dit gebeurde ook bij J. S. en bij G. V.

We laten eerst J. S. aan het woord:

“Samen met mijn vader en moeder verhuisde ik naar de Dudzelesteenweg, waar we een ruim, leegstaand herenhuis betrokken, dat eigendom was van een oom, een garagist. Zo konden wij ons huis, iets verder op de Dudzelesteenweg, verhuren, wat een extra inkomen betekende. Als tegenprestatie moest mijn vader enkele klusjes opknappen in de garage. Op een bepaald ogenblik werden we verplicht een Duitse soldaat te laten logeren in de beste kamer. Deze kamer met balkon gaf uitzicht op de tuin. Feldwebel Hans Kampfernack, afkomstig uit Dresden, werd bij ons ingekwartierd. Hij was belast met de “drill” en het handhaven van de orde in zijn eenheid. Vanuit zijn functie was hij dan ook zeer streng tegenover zijn soldaten, maar tegenover mij en mijn ouders was hij best sympathiek. Aangezien groenten en aardappelen zeer moeilijk te verkrijgen waren, toonde hij ons hoe een Duitse soldaat zijn buik vult. Het recept kreeg de naam ‘aardappelbollen’. Het waren bollen gemaakt van een soort aardappelpoeder, gekookt in water in plaats van in vet. In feite betrof het een soort surrogaat aardappel. Het smaakte niet zo goed, maar de honger was toch gestild.”

Hans Kampfernack vroeg M.V.R., de moeder van J. S., steeds om advies in verband met mogelijke geschenkjes voor zijn dochtertjes in Duitsland. Hieruit leidde J. S. af dat hij, ondanks zijn sympathieën voor het Derde Rijk en Hitler, eigenlijk een goede en brave huisvader was.

Desondanks was het vertrouwen toch niet groot. Dit bewijst de volgende anekdote. Feldwebel Hans was gewapend met een Schmeisser

1. Schepens L., *Brugge bezet, Het leven in een stad tijdens twee wereldoorlogen*, Tielt-Weesp 1985, p. 89.

machinepistool. Dit wapen hing altijd aan de kapstok in zijn kamer. Nu moest, op zijn bevel, ten alle tijde de voordeur op een kier staan. Zo kon er eigenlijk iemand ongezien binnen en buiten lopen. Wat gebeuren moest, gebeurde dan ook. Het wapen was op een bepaalde dag verdwenen. Feldwebel Hans was in alle staten. Hij verdacht de vader van J. S. er zelfs van het verzet van het wapen en van zijn gewoontes op de hoogte gebracht te hebben. Het heeft er gespannen en misschien heeft zelfs het leven van de vader van J. S. aan een zijden draadje gehangen, totdat de ordonnans, zich van geen kwaad bewust, met die Schmeisser binnenkwam. De brave man had hem gewoon weggenomen om het wapen te reinigen.

In het hoofdstuk over de Eerste Wereldoorlog kon u kennismaken met de gemeente Oostkamp. Nu keren we terug naar deze gemeente en volgen er de familie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

O. V. mocht gedurende de 18-daagse veldtocht het station van Oostkamp, waar hij stationschef was, niet verlaten. Het spoorwegpersoneel was opgeëist. Hij was als het ware ingeschakeld in het leger als een soldaat in burger. Ondertussen was zijn vrouw, L. D., gevlucht naar de boerderij van haar ouders te Zuienkerke samen met haar dochters G. V. en A. V. Naarmate de Duitsers steeds verder oprukten, liet mijn O. V. zijn gezin overbrengen naar Brugge, waar ze tijdelijk introkken bij zijn vader, H. V. Hij vreesde dat zij vanuit Zuienkerke nooit meer in Oostkamp zouden raken. Hij herinnerde zich immers nog het Sperrgebied van de Eerste Wereldoorlog. Allen sliepen ze angstig afwachting in de voorkamer. De volgende morgen vernamen ze via de radio dat koning Leopold III gecapituleerd had. Het was voorbij, ze konden terugkeren naar Oostkamp.

Aangezien Oostkamp een belangrijk station voor de bezetter vormde, inzake het laden en lossen van munitie, kregen ze er in het station een Duitse stationschef en onderchef bij. G. V. vertelt dat die twee eigenlijk niet veel deden, behalve als er munitie gelost moest worden. Dan kwamen ze in actie.

Net als J. S. kreeg G. V. te maken met inkwartiering. Er werd bij hen thuis een Duitse officier uit Wiesbaden te slapen gelegd. Die man was betaalmeester van zijn regiment. Elke week moesten de soldaten bij hem om hun soldij komen. In het huis lag een mooie parketvloer. Haar vader kreeg het aan zijn hart, toen hij vernam dat die militairen telkens met hun hakken tegen elkaar gingen slaan bij wijze van groet. Hij vroeg dan ook of de betaling in de keuken kon gebeuren, omdat er daar een stenen vloer lag. Het groeten kon daar geen kwaad. De officier stemde ermee in. In feite werd die man meer een vriend dan een vijand.

Nu er geen bakkers meer waren moest iedereen zelf voor zijn brood zorgen. G. V.'s moeder bakte zelf. Aanvankelijk ging haar dat niet zo goed af; het brood was veel te korrelig. Hierdoor liet het zich ook niet

zo gemakkelijk snijden. De officier beloofde een beter mes mee te brengen, wanneer hij uit verlof kwam. Hij hield woord. G. V. herinnerde zich dat hij zeer verdrietig was toen hij uit verlof terugkwam. Zijn dochter was namelijk "uitverkoren" om ingelijfd te worden in de Bund Deutsche Mädeln. Uit deze elite van jonge Duitse vrouwen ging Hitler zijn zuiver Arisch ras kweken. U kunt wel begrijpen dat de vader hier niet zo mee opgezet was. G. V. vond hem in feite een zeer brave man. "Hij was in wezen een even groot slachtoffer van de oorlog geworden als wij". In november 1940 werd zijn eenheid overgeplaatst. Hij is later gesneuveld aan het Oostfront. Tussen november 1940 en de bevrijding bleven ze verder van inkwartiering gespaard.

Tijdens de oorlog heeft deze familie ook kennis gemaakt met "blauwers", ofwel zwarte markthandelaars. Deze mensen waren afkomstig uit Hertsberge, Waardamme, en Damme. G. V.'s vader dacht nogal positief over deze mensen. "Die mensen doen het om een centje bij te verdienen en in Brussel moeten ze ook eten." Dikwijls werd er door de Duitsers op de trein naar zwarthandelaars gespeurd. G. V.'s vader placht die mensen van de controles op de hoogte te brengen. In ruil werd er bijwijken iets op het tuinpad naast het huis neergelegd.

We schrijven 1944, vlak voor de bevrijding. In het bombardement op het kasteel Ter Linden te St.-Michiels vielen er ook enkele bommen op Oostkamp. Dit lijkt vreemd gezien de afstand tussen beide. G. V. verklaart dit als volgt: "Samen met het bombardement op het kasteel Ter Linden wilden de geallieerden ook de brug over het kanaal Brugge-Gent vernietigen. Deze brug ligt niet ver van de spoorweg en van het station van Oostkamp. De bommenwerpers hebben die brug echter gemist en kwamen zo iets dichterbij dan gepland bij de dorpskern van Oostkamp terecht. Doordat de bommen nogal dicht bij het overgrootvaderlijke huis vielen, kwam er een stuk plafond naar beneden. Aangezien het juist middag was, kwamen de tafelenoten onder de kalk en het gruis te zitten. Dit was des te erger omdat er voor het eerst sinds lange tijd rosbief op het menu stond. Eindelijk eens terug een goed stuk vlees!"

Gelukkig werd de brug niet geraakt, want onder die brug had zich een verzetstrijder, specialist in springstoffen, verborgen. Hij mocht niet in handen van de Gestapo vallen. Gedood worden door geallieerde bomscherven lijkt nu niet bepaald een alternatief. Die man was daar door de dorpsarts dr. Maes verstoppt. Omdat G. V.'s vader zonder argwaan te wekken die brug kon benaderen, had de dokter hem deelgenoot gemaakt van zijn daad.

Na de landing in Normandië rukten de geallieerden op. Zo kwamen ze halverwege september 1944 in onze streken terecht. Hier volgt het

relaas van de slag om Moerbrugge. Het 15de leger van von Salmuth had zich sinds juni onafgebroken teruggetrokken. Nu, in het kader van de verdediging van Antwerpen, wilden deze troepen zich verschansen achter de waterlijnen, gevormd door het afwateringskanaal van de Leie en het Leopoldskanaal (in de volksmond de Blinker en de Stinker). Om die in plaatsstelling te beveiligen, werd een stelling verdedigd langs het kanaal Brugge-Gent.

G. V. vertelt: "Op een vrijdagavond in september 1944 rond 18.30 u. kwamen de eerste Canadezen onze straat binnen. Ze stampten van ieder huis de voordeur in, ook van het onze, en plaatsten hun mitrailleurs in de deuropeningen. Ze maakten ons duidelijk dat we naar de kelder moesten. De gevechten duurden tot de maandagavond. Toen konden ze eindelijk de vaart oversteken. De genietroepen hadden hun Baily-brug onder moeilijke omstandigheden klaar gekregen. Majoor Wood had wel, met kano's, troepen laten oversteken te Steenbrugge. Deze veroverden dan bunker na bunker. Dit maakte het werk voor de genisten alleen maar lichter. Om de coördinatie te verzekeren zat er gedurende al die tijd een officier in de keuken, op onze watersteen, aan zijn radio gekluisterd. Boven de watersteen was een venster dat uitgaf op de vaart. Zo was er een betere radioverbinding mogelijk tussen hem en de voorhoede aan de brug. Hij organiseerde ook de achterhoede, stuurde versterkingen en dergelijke meer. Deze man bleef al die tijd wakker. Hij is pas de maandagavond gaan slapen. Mijn vader, O. V., bood hem een bed aan, maar hij weigerde. Hij legde zich te slapen in zijn slaapzak, op de vloer in de voorkamer. Voor de deur stond dan zijn ordonnans op wacht, opdat niemand de uitgeputte officier zou kunnen storen."

G. V. werd door die ordonnans gevraagd om een knop aan zijn broek te verstellen. Zij deed dit uiteraard graag. Hiervoor kreeg zij uit dank 100 Franse frank. Deze draagt ze sindsdien nog altijd bij zich. Deze 100 frank drukken we dan ook in bijlage af.

Voorzijde van het bankje

Keerzijde

Het verhaal van G. V. gaat verder. “De krijgsgevangen genomen Duitse soldaten werden door onze straat naar een verzamelpunt gedreven. Aanvankelijk werden ze door de burgers uitgefloten totdat men bemerkte hoe oud ze waren. De arme jongens waren niet veel ouder dan 17 à 18 jaar. Het was triestig om zien. Maar wij waren gelukkig, we waren eindelijk weer vrij. Mijn vader, O. V., diende als tolk tussen de Duitse krijgsgevangenen en de Canadese militairen, daar hij in Duitsland, tijdens de bezetting van het Ruhr-gebied, Duits had geleerd.”

Op 28 mei 1944 werd het kasteel Ter Linden tot tweemaal toe zwaar gebombardeerd. De Duitse Kriegsmarine had haar intrek genomen in het kasteel, waar ze een radio- en decoderingscentrum had ingericht. Om operatie Overlord succesvol te laten verlopen, moest dit cruciale Duitse bolwerk preventief uitgeschakeld worden. Voor dit bombardement zetten de geallieerden 190 Amerikaanse gevechtsvliegtuigen in en twaalf Britse bommenwerpers. De eerste raid werd uitgevoerd kort na de middag, de tweede enkele uren later. Het lot wil nu dat er ten tijde van het tweede bombardement veel meer burgers ter plaatse waren. Veel Bruggelingen hadden zich naar de plaats des onheils begeven om de burgers aldaar een handje te helpen of gewoon uit nieuwsgierigheid. Het hoeft dan ook nauwelijks gezegd dat er tijdens het tweede bombardement meer burgerslachtoffers vielen. An. B. ging, samen met haar ouders, na het eerste bombardement ook naar St.-Michiels. Zij gingen deels uit nieuwsgierigheid, deels omdat er ginds familie woonde. Op weg naar St.-Michiels, niet zo ver van hun doel verwijderd, barstte het tweede bombardement los. Onmiddellijk vluchtten ze een leegstaand huis binnen. Ze verborgen zich onder een tafel. Na de aanval keerden ze onverrichter zake, in paniek, naar Brugge terug. Van hun familieleden hebben ze op dat ogenblik niets vernomen. Enkele dagen later werd het contact met de familie her-

steld. Gelukkig was iedereen ongedeerd, maar het huis van de familie was voor de helft onbewoonbaar geworden.

In wat volgt zouden we graag iets vertellen over X. Hij werd tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Duitsland gedeporteerd als verplicht tewerkgestelde.

Al van in het begin van de oorlog was het duidelijk dat Duitsland in de problemen ging raken qua grondstoffen, voedselvoorziening en arbeidskrachten. Dankzij de succesvolle Blitzkrieg kon men overgaan op een Grossraumwirtschaftpolitiek. Dit betekende dat Duitsland de reserves van de door haar veroverde gebieden aanboorde. Na de nederlagen opgelopen tegen Engeland en Rusland moest het Derde Rijk het wel over een andere boeg gooien. De Blitzkriegtactiek werd verlaten en er werd overgegaan op de strategie van de totale oorlog. Hiertoe schakelde Albert Speer, de minister van oorlog, over op een geconcentreerde economie van standaardisatie en massaproductie. Dit bracht een stijging te weeg in de oorlogsproductie. Om dit alles te verwezenlijken had Speer vooral nood aan arbeidskrachten. Alle weerbare mannen waren ingelijfd in het leger. De vrouwelijke inbreng was reeds sterk opgedreven. Men wenste hier niet drastisch op door te gaan uit vrees voor sociale onrusten in Duitsland zelf. Dit zou zeer ernstige schade hebben toegebracht aan de reeds gehavende Duitse oorlogseconomie. Eerst werden er krijgsgevangenen ingeschakeld. Later, men schrijft 6 maart 1942, wordt overgegaan tot het opeisen van arbeiders uit de bezette gebieden, waaronder België. Aanvankelijk gebeurden die opeisingen op "vrijwillige" basis. De werklozen werden aan de hand van allerlei mooie beloftes aangespoord om te gaan werken voor de Duitse bezetter. Eens die werklozen opgebruikt waren, poogde men arbeidskrachten vrij te maken. Vrijgezellen en weduwnaars moesten vervangen worden door gehuwde werklieden. Tevens hield men ook een enquête in de bedrijven. Deze vormde de basis voor het opvorderen van de verplicht tewerkgestelden. (2)

X. had reeds tweemaal een oproepingsbevel ontvangen, doch hij had het steeds in de vuilnisemmer geworpen. De Duitsers lieten dit niet zonder gevolg. Ze riepen zijn zuster G. op. Ook deze liet zich niet zomaar doen. Ze besloot om met haar verloofde te huwen. Gehuwden moesten niet naar Duitsland gaan werken. Zo werd X. voor de derde maal opgeroepen, nu met de mededeling dat indien hij zich niet "vrijwillig" meldde, hij zou worden gearresteerd.

De verplicht tewerkgestelden werden in militair bewaakte konvooiën naar Duitsland gebracht. Zo ook vertrok X. op 10 april 1942. Zijn vader had hem op het hart gedrukt af te stappen te Ruislede, om er onder te duiken. Te Ruislede stond het perron vol met SS'ers. Van de trein stappen en onderduiken was niet mogelijk. X. was nu wel ver-

2. Hurtekant (C), De verplichte tewerkstelling van de Bruggelingen, theoretische inkadering, methodologische problemen en conclusies. In: De verplichte tewerkstelling in Duitsland 1942-1945, 1992, pp 93- 105.

plicht om door te reizen naar Duitsland. Eigenlijk was het een soort van avontuur, vertelde hij. Het was bitter koud op die trein. Om zich te verwarmen staken ze hun voeten onder elkaars oksels. De treinreis duurde ongeveer twee dagen.

In Duitsland werden de nieuwe arbeiders ondergebracht in een sorteringskamp, waar de ondernemingen het hun toegewezen aantal arbeiders konden komen ophalen. X. vertelde hierover het volgende: "Toen we 's nachts in Duitsland aankwamen, werden we door een stad ⁽³⁾ geleid. We hadden allen een papieren bloem gekregen. Iedere bloem had een verschillende kleur. Elke kleur stelde een bepaalde bestemming voor. Mijn bloem was rood. Dit stond voor Leipzig."

Om bij hun kameraden te kunnen blijven, waren er sommigen die hun bloem verwisseld hadden. Met dergelijke trucs konden de Duitsers niet lachen. Hun goed georganiseerde plan werd in de war gestuurd. Deze jammerlijke onverlaten maakten dan ook kennis met de Duitse "Gründlichkeit". Ze kregen een zwaar pak rammel. X. moest gaan werken in een fabriek van Telefunken bij Radio Opta. Daar moest hij de machines instellen zodat Russische vrouwen de bobines voor de transformatoren zouden kunnen maken. De fabriek waar hij te werkgesteld was, vervaardigde radio's voor vliegtuigen.

Op hun definitieve bestemming werden de arbeiders zo dicht mogelijk bij de fabriek of de industriële centra gelogeed in kampen. Die waren niets meer of minder dan een verzameling grote barakken die op hun beurt onderverdeeld waren in tien à twaalf kamers die elk twaalf à vierentwintig personen konden huisvesten. X. sliep er samen met Oekraïners, Franse krijgsgevangenen, Polen en Belgen. Aan de overkant van het kamp, dat in twee gedeeltes werd door een prikkeldraad, sliepen Russische vrouwen. Zo'n kamp werd omringd door prikkeldraad en stond onder het bevel van een Lagerführer die meestal een SA'er of een SS'er was. X. verklaarde dat het bij hem een SA'er was.

In het begin waren de leefomstandigheden in die kampen tamelijk goed. Na een tijd werden ze afstotelijk door overbevolking, vocht, ongedierte en gebrek aan onderhoud. Daarenboven had men af te rekenen met bombardementen. X. vertelt: "De vloer van de barakken bestond uit twee lagen houten planken. Daarop stonden dan de bedden. Omdat het zo koud was in de winter, hadden ze de planken van hun bed opgestookt. Er restte hen nog juist één plank onder het hoofd, het zitvlak en de voeten. Naarmate het verblijf in het kamp vorderde en de winters streng bleven, verdween ook de onderste houten laag van de vloer. De omheining van het kamp, die deels bestond uit een houten palissade verdween naar het einde van de oorlog toe ook in de kachel." X. vertelt dat hij en een kameraad uit het bureau van de Lagerführer kolen hadden gestolen om zich te verwarmen. Er

3. X. wist zich niet meer te herinneren welke.

was niemand die begreep hoe het kwam dat zij zich met kolen konden verwarmen.

In de bijdrage van Auguste Roeseler in het boek "De verplichte tewerkstelling in Duitsland 1942-1945" wordt beschreven hoe onder de bombardementen de weggevoerden geen dekking mochten zoeken in de schuilkelders, die voorbehouden waren aan de Duitse arbeiders. De weggevoerden moesten zich tevreden stellen met grachten en granaatrechters uit vorige bombardementen. (4) Toen we dit X. voorlegden, zei hij me dat dit niet klopte. Bij een bombardement kon hij schuilen in een speciaal bunkertje, wanneer hij in het Lager was, en in de kelder van de fabriek, als hij in de fabriek was.

Op een bepaalde dag kregen ze in de fabriek te horen dat het Lager platgebombardeerd was. X. en zijn kameraad gingen kijken. Eigenlijk mocht dat niet, maar wie stoorde zich daaraan? Toen ze bij het Lager aankwamen werden ze ingeschakeld om puin te ruimen en naar overlevenden te zoeken. Veel overlevenden vonden ze niet, wel veel verminkte lijen. De arbeiders van de nachtploeg hadden geen geluk gehad. X. vertelde me dat dit voor hem een traumatische ervaring was. Na een groot bombardement in de stad moesten de mannen van het Lager naar de stad om de huizen die op instorten stonden omver te trekken en het puin te ruimen.

Om de week was er iemand anders verplicht ingedeeld bij de brandweer. X. nam dit karwei graag over van zijn lotgenoten, omdat hij dan kon slapen in een goed bed en in een verwarmde kamer. Bij brand moest de brandweer helpen blussen. Ze riepen dan "Wasser Marsch". Zo lieten ze het water lopen nog eer de brandslang was aangesloten. Op die wijze liepen de kelders onder water en moesten ze 's anderdaags de kelders leegpompen. Op die manier hielden ze de productie in de fabriek voor een stuk op. Vaak werden er fosfor- of brandbommen gegooid. Deze waren enkel te blussen met zand.

Auguste Roeseler schrijft in hetzelfde boek dat de verplicht tewerkgestelden tijdens hun verblijf in Duitsland met alle middelen probeerden de oorlogsproductie af te remmen. De weggevoerden pleegden verzet door het werkritme te vertragen, zich ziek te melden, door lange tijd op de toiletten door te brengen, met traag en onhandig te werken, door verspilziek te werken, door zichzelf te verminken, zodat ze niet meer in staat waren het werk uit te voeren, door afgewerkte producten bij het afval te gooien, door te gebaren dat ze de bevelen niet begrepen, door niet naar het werk te komen. (5) Hiernaar gevraagd, antwoordde X. dat dit in zijn afdeling bijna onmogelijk was. Die bobineermachines waren niet te saboteren zonder dat het opviel en de bobines zelf waren ook niet kapot te krijgen. Het enige wat ze

4. Roeseler (A), openingstoespraak op het symposium over de verplichte tewerkstelling in Duitsland. In: De verplichte tewerkstelling in Duitsland 1942-1945, 1992, pp. 29-39.

5. Idem 72.

konden doen, was erop spuwen. De speekselzuren zouden dan op de duur het koper van de bobines wegvreten, zodat de radio onbruikbaar zou worden. Ik verwijs hier echter naar de reeds vermelde brandweeracties. Het laten onderlopen van de kelders kadert trouwens ook in de sabotageacties.

Een groot probleem voor de tewerkgestelden was de voeding. Ze deden alles om aan eten te komen. Naast het Lager waar X. en zijn kameraden waren ondergebracht, bevonden zich woonwijken. In een van de tuinen stonden fruitbomen met peren, appels en pruimen. Dit fruit gingen ze stelen om toch maar een beetje extra eten te hebben. Tijdens een bombardement was er een bom op de keuken gevallen. Deze stond in brand. X. en zijn vriend hebben dan in die keuken stukken kaas gestolen en verborgen in hun matras. Zo hebben ze ook eens tijdens een brand sigaretten uit het bureau van de Lagerführer gestolen. Die sigaretten dienden als hongerstiller.

X. verdiende ongeveer 6 frank per uur. Hij moest veertien dagen werken om op de zwarte markt een broodje te kunnen kopen. Eind 1944, begin 1945 kreeg hij af en toe een pakketje boterhammen van een vrouw uit zijn afdeling. Op een bepaalde dag zat er een briefje bij met de volgende boodschap: "Ik heb van het Rode Kruis vernomen dat mijn zoon krijgsgevangene is gemaakt. Opdat ze hem goed zouden behandelen stuur ik u af en toe een pakketje boterhammen op." X. vertelde me dat hij nooit geweten heeft wie die vrouw was. Het kon me niet veel schelen, zei hij, als ik maar iets te eten had. Na de bevrijding door de Amerikanen zorgden zij voor eten. Op een bepaalde dag beschikten de Amerikanen niet over voldoende voedingsmiddelen. Ze deelden dan sigaren uit aan de arbeiders. Deze ruilden die sigaren bij de plaatselijke handelaars voor wat eten.

In mei 1945 werden de kampen bevrijd. Zoals hierboven reeds aangegeven, gebeurde dit door de Amerikanen. De buitenlandse arbeiders van Leipzig werden door de Amerikanen op een vrachtwagen geladen en naar de Adolf Hitler-kazerne gebracht. Waar dat was, wist X. niet meer. Het was naar huis, verklaarde hij en dat was het belangrijkste. In die kazerne konden ze eens goed uitrusten. Ze werden er medisch onderzocht en behandeld tegen luizen. Enkele dagen later werden ze op de trein gezet, "geladen in beestenwagens". De terugreis duurde zo'n acht dagen. De trein stopte enkel voor het uitdelen van voedselpakketten. Na die acht dagen kwamen ze in Parijs aan. Vandaar reisde X. verder naar België. In het station van Brugge stond zijn vader hem op te wachten.

Enkele maanden later vertrok X. opnieuw naar Duitsland als bezetter, ditmaal gekleed in de service dress van het Engelse leger.

Oorlog in Brugge

Deel 5

Sven Scheerens

W. M. diende tijdens de oorlog in het 24ste Fuseliersbataljon. Dit bataljon is van oorsprong West-Vlaams, maar werd te Gent opgericht op 4 februari 1945. Het bataljon maakte deel uit van 21st Army Group van generaal Montgomery. Het bataljon werd ontbonden op 31 december 1945 te Leopoldsborg. De manschappen van deze bataljons kregen een opleiding van zes weken tot twee maanden. Zij stonden onder Engels of Amerikaans commando. Het 24ste waarin hij diende, stond onder Engels commando. Deze eenheden werden voornamelijk ingezet als wachtbataljons op de communicatielijnen in België en Duitsland. (1)

Om ook zijn steentje bij te dragen aan de bevrijding gaf W. M. zich als oorlogsvrijwilliger op in november 1944 op het Gouvernement te Brugge. Op 6 februari werd hij opgeroepen. Zijn zes weken durende opleiding kreeg hij in het "Institut de Gand" op de Nederkouter. Die opleiding werd gegeven onder toezicht van een Engelse sergeant-majoor. Ze bestond uit een klassieke infanterieopleiding. Dit betekende: leren marcheren, schieten en "drill". Na de opleiding werd het bataljon overgeplaatst naar Tielt. Vandaaruit verhuisden ze naar Bredene om er het militair hospitaal dat als krijgsgevangenenkamp was ingericht te bewaken. Zijzelf waren gekazerneerd in het Fort Napoleon. (2)

Toen X. thuiskwam na 27 maanden verplicht tewerkgesteld te zijn geweest in Duitsland, ging zijn vader dit heuglijke nieuws aan zijn jongste zoon, W. M. melden. Deze had echter wachtdienst. Hij had een lange tijd zijn broer niet meer gezien. Dus wilde hij naar huis om hem te begroeten. Zijn kameraad nam zijn dienst over. Toen W. M. 's avonds terugkwam, moest hij vier opeenvolgende wachtbeurten volmaken. Zo stond hij vierentwintig uur aan één stuk op een brentoren van slechts één vierkante meter. Een wachtbeurt bestond uit drie alternerende periodes van elk twee uur, vertelde hij. Je was 'twee uur van wacht', 'twee uur van piket' en je had twee uur rust. Tijdens het piket moest je paraat zijn om zo nodig in te springen of andere klussen te klaren. (3)

Enige tijd later werd hen de bewaking van het krijgsgevangenenkamp te Zedelgem toevertrouwd. Dit kamp was gelegen op het domein van het latere munitiedepot, waar W. M. tijdens zijn loopbaan als beroeps-militair zou verblijven. In dit kamp liepen ze wacht tussen de catwalk. De catwalk was een dubbele prikkeldraad die het gevangenenkamp scheidde van de bewakers en de buitenwereld. (4)

1. Red. Massart (A.), *Geschiedenis van het Belgisch Leger, deel 2*, Brussel, 1988, p. 221 tot 225.

2. Eigen documenten, interview met W. M. door auteur.

3. Ibidem.

4. Ibidem.

Kaart met opgave van de oorlogsdiensten van W. M.

Het 24ste werd nogmaals overgeplaatst, ditmaal naar Duitsland. Daar kregen ze dezelfde opdracht als in België: het bewaken van krijgsgevangenen. Het was hen verboden contact te onderhouden met de burgerbevolking. Het vreemde was dat er hier en daar ten huize van burgers militaire was te drogen hing op het wasrek, vertelde W. M.. Dit reglement werd later versoepeld.

De bevoorrading verliep onregelmatig. Zo zaten ze soms met een teveel van het één en met een te weinig van het ander. Dit was ook zo met brood en bloem. W. M. stelde aan de commandant voor om brood te bakken met het teveel aan bloem. Zijn voorstel werd aanvaard op voorwaarde dat mijn grootvader dit probleem zelf oplostte. Samen met een vriend gingen ze dan 's nachts brood bakken. Die kameraad werkte bij een bakker uit de Steenstraat te Brugge. Die nachten was W. M. echter de bakker, terwijl zijn kameraad-bakker als bakkersknecht fungeerde.

W. M. werd verermerkt met de volgende medailles: Medaille van de vrijwilliger 1940-1945, Herinneringsmedaille van de oorlog 1940-1945 met twee gekruiste sabels, Medaille van Militair strijder 1940-1945.

3. Besluit

Wanneer je een familieverhaal te boek wil stellen, kan je natuurlijk niet zonder je familie. Hen wil ik bij deze dan ook bedanken voor de medewerking en steun, voor het mij ter beschikking stellen van hun familiearchief en het vertellen van anekdotes.

<p>Kaart met opgave der oorlogsdiensten voor strijder 1940-1945</p> <p>afgeleverd aan <i>M</i></p> <p>geboren te <i>Brugge</i> . den</p> <p>graad : <i>Soldaat</i></p> <p>Stand : (1) ~~Beroepsmilitair~~ <i>Militair</i> — Oorlogsvrijwilliger — (~~Gewapende weerstander~~ <i>Weerstander door de staat</i> ~~Agent van inlichting- en dienstzucht~~)</p> <p>Opgave der oorlogsdiensten : <i>Van 6.2.1945 tot 8.5.1945, bij het 24. Fuseliersbataljon.</i></p> <p>(1) Het onnodige doorthalen.</p>	 <p><i>1744</i></p> <p>Volgnummer :</p> <p>Handtekening van den houder :</p> <p>De Minister van Landsverdediging, B. B. <i>GEEROMS</i> Luitenant-Kolonel Directeur</p>
--	--

De beide wereldoorlogen lieten in mijn familie nog heel wat herinneringen na. Van zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog hielden mijn overgrootouders en grootouders nog heel wat foto's, documenten en een massa herinneringen over.

Ik luisterde geboeid naar al hun verhalen. Mij leek en lijkt deze periode nogal jongensachtig spannend. Ik vormde mij van mijn overgrootvaders en grootvaders en grootmoeders en anderen een beeld van echte helden. Onder het luisteren fluisterde er diep in mij een stemmetje: "Was ik daar ook maar bij geweest." Voor hen is het echter een periode die ze onder geen beding meer willen meemaken.

Voor mijn familie golden de oorlogen als een periode van angst, kommer en kwel. Afgesneden van familie en dierbaren vochten mijn overgrootvaders aan de IJzer. Hun vrouwen leefden in bezet België in angst. Zouden hun mannen nog leven, zouden ze nog heelhuids terugkomen? De tweede brand bracht dan de angst om het lot van zoon X. die was weggevoerd en om zoon W. die vrijwilliger was.

Elke dag moest mijn familie zien rond te komen met een karig rantsoen. Men moest de eindjes aan elkaar zien te knopen en daarbij soms heel wat vindingrijkheid aan de dag leggen. Hoewel het hier bij ons in België geen vetpot was, hadden ze het ongetwijfeld beter dan X. Hij moest zien te overleven met een nog kariger rantsoen. Ook hij was afgesneden van zijn familie en zat daarenboven in een voor hem vreemd land, waar hij moest werken voor een vreemde mogendheid die zijn land bezet hield.

Niettemin mogen we stellen dat mijn familie de oorlog relatief goed is doorgekomen. Niemand is gesneuveld, niemand is ernstig gewond geraakt. Ook de materiële schade bleef beperkt. Wat echter door niemand onder woorden kan worden gebracht zijn de doorstane emoties. Wat wel bleef zijn de anekdotes. Zij vormden het raam voor deze familiegeschiedenis. De sfeer van die oorlogsperiodes en de innerlijke gemoedsgesteldheid van hen die het meemaakten, zal echter een enigma blijven.

Het gaat hier zeker niet om geschiedenis met een grote G. In dit verhaal staat de kleine mens centraal, staat mijn familie centraal. Net zoals in mijn familie zullen er ongetwijfeld nog in vele families dergelijke verhalen verteld worden. Ik ben wel blij dat ik die familie verhalen heb kunnen beluisteren en ze in dit familie verhaal heb kunnen verwerken. Ik vond het ook leuk om te kunnen zoeken naar de geschiedenis achter die verhalen, de geschiedenis met de grote G waarin die verhalen kaderen. Ik vond het eveneens fijn om op zoek te gaan naar die familieleden die ik weliswaar niet gekend heb, maar wel veel over gehoord heb.